

İRADE BOZUKLUĞU HALLERİNDEN KORKUTMADA KORKUTULANIN CULPA IN CONTRAHENDO SORUMLULUĞU KAPSAMINDA SAHİP OLDUĞU TAZMİNAT HAKKI*

RIGHT OF COMPENSATION OF THE PARTY UNDER THREAT WITHIN THE SCOPE OF CULPA
IN CONTRAHENDO LIABILITY IN THE THREAT (DURESS)
AS A DEFECT IN CONSENT

Emre KÖROĞLU**

10.21492/inuhfd.1048297

Makale Bilgi

Gönderi: 27/12/2021
Kabul : 15/02/2022

Anahtar Kelimeler

İrade,
İrade Bozukluğu,
Korkutma,
Culpa in Contrahendo
Sorumluluğu,
Tazminat.

Article Info

Received: 27/12/2021
Accepted: 15/02/2022

Keywords

Will,
Defect in Consent,
Threat (Duress),
Culpa in Contrahendo
Liability,
Compensation.

Özet

Korkutma TBK m.37-38'de düzenlenmektedir. Yine, bütün irade sakatlığı hallerinde uygulama alanı bulan madde 39'da da korkutmayla ilgili çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. İlgili hükümlere bakıldığında, ilk olarak TBK m.37'de, taraflardan birinin, diğer tarafın veya üçüncü bir kişinin korkutması sonucu bir sözleşme yaptığı durumlarda, sözleşme ile bağlı olmadığı ve üçüncü kişinin korkutması sebebiyle sözleşme ile bağlı kalmak istemeyen korkutulanın hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda sözleşmenin diğer tarafına tazminat ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. İkinci olarak, TBK m.38'de, korkutmanın şartlarına yer verilerek, hangi durumlarda irade bozukluğu olarak korkutmanın bulunduğu ifade edilmiştir. Son olarak TBK m.39'da ise, korkutulanın, korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içerisinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmedigi veya verdiği şeyi geri istemedigi durumlarda, sözleşmeyi onamış sayılacağı ve korkutmadan dolayı bağlayıcılığı olmayan bir sözleşmenin onamış sayılmasının onun tazminat hakkını ortadan kaldırmayacağı açıklanmıştır. Korkutulanın sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağını "haksız fiil sorumluluğu" ile "culpa in contrahendo sorumluluğu" oluştururken, sözleşmenin diğer tarafının sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağını ise "fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi" oluşturmaktadır. Görüldüğü korkutmanın iki sonucu bulunmaktadır. Bunlar sözleşmenin iptali ile tazminattır. Çalışmamızda korkutulanın culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında sahip olduğu tazminat hakkı ele alınmıştır.

Abstract

The threat (duress) is stipulated by art. 37-38 TCO. Similarly, there are various regulations regarding the threat in art. 39 TCO, which is applicable in all cases of defect in consent. Considering the relevant provisions, firstly, according to art. 37 TCO, where a party concludes a contract under threat of the other party or a third party, he/she is not bound by the contract. Where the threat comes from a third party, the party under threat who wishes not to be bound by the contract is obliged to pay compensation to the other party of the contract in the interest of equity. Secondly, in art. 38 TCO, the conditions of the threat are included, and it is stated in which situations the threat occurs as a defect in consent. Finally, in art. 39 TCO, it is stated that in cases where the party under threat, it is deemed that the contract has been ratified unless the party declares not to be bound by the contract or reclaims restitution for the performance made within one year runs from the time that the effect of threat ended. Also, according to this article, the ratification of a contract that is not binding as a result of a threat does not abolish the right to claim compensation. While the legal basis of the right of compensation of the party under threat is "tort liability" and "culpa in contrahendo liability", the legal basis of the right of compensation of the other party of the contract is the "principle of balancing of sacrifices". As can be seen, a threat has two consequences. These are the rescission of the contract and the compensation. In our study, the right of compensation of the party under threat within the scope of culpa in contrahendo liability has been examined.

 Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Bu çalışma "Türk Borçlar Hukukunda İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutma" adlı eserimizin 252. ile 266. sayfaları arasındaki kısmı esas alınarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte çalışmanın yayına hazırlanması aşamasında metin gözden geçirilip, konuyla ilgili ek açıklamalara yer verilmiş, yine daha önce kullanılmamış olan eserler ile içtihatlardan da yararlanılmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | Cite As: KÖROĞLU Emre, "İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutmada Korkutulanın Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Kapsamında Sahip Olduğu Tazminat Hakkı", İnÜHFD, 13(1), 2022, s.79-93 **İntihal | Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees

EXTENDED SUMMARY

Introduction and Research Purpose: Threat (duress) is one of the defects in the formation stage of will, and it is stipulated by Turkish Code of Obligations (TCO) in art. 37 and 38. In addition, there are various regulations regarding the threat in art. 39 TCO, which is applicable in all cases of defect in consent. The legislator stated in art. 37/p. 1 TCO (although indirectly, in art. 39/p. 1 TCO) that where a party concludes a contract under threat of the other party or a third party, he/she is not bound by the contract. Similarly, in art. 37/p. 2 TCO, the legislator states that in a case where the threat comes from a third party, the party under threat who wishes not to be bound by the contract is obliged to pay compensation to the other party of the contract in the interest of equity, and in art. 39/p. 2 TCO, the ratification of a contract which is not binding as a result of threat does not abolish the right to claim compensation. As can be seen, both the other party of the contract and the person under threat can demand compensation, if there are conditions in the concrete case. However, the legislator has not specified in the relevant articles on which legal grounds the persons in question can claim compensation. While the legal basis of the right of compensation of the party under threat is "tort liability" and "culpa in contrahendo liability", the legal basis of the right of compensation of the other party of the contract is the "principle of balancing of sacrifices". In our study, the right of compensation of the party under threat within the scope of culpa in contrahendo liability has been examined.

Literature Review: The right of compensation of the party under threat within the scope of culpa in contrahendo liability has not been adequately examined in Turkish law. There are three monographs, one of which is an unpublished doctoral thesis on the threat written in the Turkish legal literature. These works were written by Harun Demirbaş (published in 2012), Emre K rođlu (published in 2020), and Ahmet Karakocalı (published in 2016). In addition to them, there are two articles written by Mustafa Tiftik (published in 2006) and Müşerref Yakışık (published in 2012) about compensation for the defect in consent. As can be seen, there is currently no study that directly examines the right of compensation of the party under threat within the scope of culpa in contrahendo liability. However, we must say that these studies that we have mentioned, have been frequently cited in our study due to their relevance to our subject.

Methodology and Findings: This study is a research article using mixed research methods. Because, while the subject of the study is being handled, besides the Turkish legal literature, Swiss and German legal literature was also taken into consideration. In addition, relevant judicial decisions are also included in relevant places. The most fundamental conclusion reached in this study is that there are numerous gaps in the legal regulation governing compensation for threats. Because it is not regulated on what legal grounds the party under threat can claim compensation. For this reason, in our study, it has been explained how and under what circumstances the party under threat can claim compensation based on culpa in contrahendo. However, in our study, the issue of what can be claimed as compensation has not been given much.

Conclusions, Limitations, and Recommendation: In cases where the threat comes from the other party of the contract, the party under threat may demand compensation in accordance with the provisions of the Turkish Code of Obligations regarding the tortious act. Due to the fact that, since the threat has an unlawful nature, it also constitutes a tortious act. Similarly, in such cases, the party under threat may seek compensation under culpa in contrahendo. Culpa in contrahendo liability can be briefly identified as the liabilities of parties for the loss they cause mutually due to faulty actions at the pre-contractual negotiations phase, but in order to be able to claim compensation within the scope of culpa in contrahendo, there must be a secondary threat in the concrete case. Compensation cannot be claimed under the culpa in contrahendo in the case of a primary threat. Because in the case of a primary threat, the person under threat is forced to make a contract that he never wanted to make. However, for culpa in contrahendo, the person under threat must already have the intention of entering into a contract. In cases where the threat comes from a third party, the party under threat may demand compensation from the third party, as a rule, according to the provisions on tort, and exceptionally, according to the culpa in contrahendo.

I. GİRİŞ

İrade bozukluğu hallerinden korkutma TBK m.37 ile 38’de yer almaktadır¹. Yine tüm irade bozukluklarında uygulama alanı bulan TBK m.39’da da korkutmaya ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Korkutma, kişinin iradesinin oluşumu aşamasındaki bozukluklardan biri olup², korkutulanın iradesi korkutanın yapmış olduğu cebir³ sebebiyle özgür bir düşünce ve karar alma sürecinin sonucunda meydana gelmemektedir⁴.

TBK m.37 ile m.38’de korkutmanın tanımı yapılmamıştır. TBK m.37’de korkutmanın sonuçları, TBK m.38’de ise, korkutmanın şartları düzenlenmiştir. Bununla birlikte söz konusu maddelerden hareket ederek korkutmanın tanımının yapılması mümkündür. Korkutma, bir kişinin (korkutanın), başka bir kişiye (korkutulana), kendisinin veya yakınlarından birinin kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik ağır ve yakın bir zarar tehlikesine maruz kalacağını bildirerek, onun bir sözleşme yapmasını kasten ve hukuka aykırı olarak sağlamasıdır⁵.

¹ Korkutma konusunda kapsamlı bilgi için bkz. ETTER, Josef: Die Furchterregung nach schweizerischem Obligationenrecht, Freiburg 1954; DEMİRBAŞ, Harun: Türk Borçlar Kanunu’nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012; KÖROĞLU, Emre: Türk Borçlar Hukukunda İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutma, İstanbul 2020.

² Kişinin iradesinin oluşumu aşamasındaki diğer sakatlıklar saik yanılması ile aldatmadır.

³ TBK m.37 ile 38 anlamında korkutmada korkutulana yönelik manevi bir cebir (vis compulsiva/psychische Zwang) vardır (LARENZ, Karl/WOLF, Manfred: Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 9. Auflage, München 2004, s.690, N. 27; KELLER, Max/SCHMIED-SYZ, Carole: Analyse Der Willensmängel, Basel/Frankfurt am Main 1995, s.49; ARMBRÜSTER, Christian: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 1, Allgemeiner Teil, §§1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG, 8. Auflage, München 2018, BGB§123, N. 108; EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019, s.452, N. 1237; OĞUZMAN, M.Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1, Güncellenip Genişletilmiş 17. Bası, İstanbul 2019, s.118, dpt.245; AKINCI, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, 12. Baskı, Konya 2021, s.160). Zira korkutulan her ne kadar korkutmaya maruz kalmış olsa da sözleşmeyi kurmaya yönelik irade beyanı yine kendi iradesine dayanmaktadır. Maddi cebirin (vis absoluta/physische Zwang) bulunduğu durumlarda ise, kişinin iradesinin yerine maddi cebiri kullananın iradesi geçtiği, dolayısıyla da maddi cebire maruz kalan kişinin sözleşme kurmaya yönelik olarak herhangi bir iradesi bulunmadığı için, onun tarafından yapılan sözleşme yok hükmünde olmaktadır (ETTER, s.30; EREN, s.452-453, N. 1237; OĞUZMAN/ÖZ, s.118,dpt.245; OSER, Hugo/SCHÖNENBERGER, Wilhelm: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (Zürcher Kommentar), Das Obligationenrecht, 2. Auflage, Zürich 1929, OR Art.29, N. 8; VON TUHR, Andreas/PETER, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Erster Band mit den Registern zu beiden Banden, 3. Auflage, Zürich 1979, s.325; BUCHER, Eugen: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Bern 1988, s.224; KLAUSBERGER, Kurt: Die Willensmängel im schweizerischen Vertragsrecht, Zürich 1988, s.39; SCHMIDLIN, Bruno: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Mangel des Vertragsabschlusses, Art. 23-31 OR, 2. Auflage, Bern 2013, ORArt29/30, N. 4; SCHWENZER, Ingeborg: Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529, 6. Auflage, Basel 2015, OR Art.29, N. 1; SAYMEN, Ferit H./ELBİR, Halid K.: Türk Borçlar Hukuku I, Umumi Hükümler, Birinci Cilt, İstanbul 1958 s.275; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 4. Basıdan 5. Tıpkı Bası, İstanbul 2010, s.472, N. 2).

⁴ KLAUSBERGER, s.39; KELLER/SCHMIED-SYZ, s.49; EREN, s.452, N. 1236; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.471, N. 1; LORENZ, Stephan: “Grundwissen-Zivilrecht: Willensmängel”, Juristische Schulung, 2012, s.493; MARTENS, Sebastian: “Das Anfechtungsrecht bei einer Drohung durch Dritte”, Archiv für die civilistische Praxis, 207(3), 2007, s.378; TUNÇOMAĞ, Kenan: Türk Borçlar Hukuku, I. Cilt, Genel Hükümler, Altıncı Bası, İstanbul 1976, s.362.

⁵ Benzer tanımlar için bkz.: OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.29, N. 1,8; ETTER, s.35,43; LARENZ/WOLF, s.690, N. 26; VON TUHR/PETER, Band I/2, s.325; BUCHER, s.225; SCHMIDLIN, OR Art.29/30, N. 2 vd; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.29, N. 3; KLAUSBERGER, s.37; KELLER/SCHMIED-SYZ, s.49; SAYMEN/ELBİR, s.274; EREN, s.452, N. 1234; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.471, N. 1; TUNÇOMAĞ, s.362; OĞUZMAN/ÖZ, s.118, N. 364; DEMİRBAŞ, s.5; BECKER, Hermann: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, 2. Auflage, Bern 1945, OR Art.29, N. 2; GAUCH, Peter/SCHLUEP, Walter R./SCHMID, Jörg: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 10. Auflage, Zürich 2014, s.200, N. 874; KELLER, Max/SCHÖBI, Christian: Das Schweizerische Schuldrecht, Band I, Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, 3. Auflage, Basel/Frankfurt am Main 1988, s.172; BROX, Hans/WALKER, Wolf-Dietrich, Allgemeiner Teil des BGB, 42. neu bearbeitete Auflage, München 2018, s.211, N. 21; HUGUENIN, Claire: Obligationenrecht - Allgemeiner und Besonderer Teil, 2. Auflage, Zürich 2014, s.167, N. 550; FURRER, Andreas/MÜLLER-CHEN, Markus: Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Zürich 2018, s.219, N. 31; SCHWENZER, Ingeborg: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 7. Auflage, Bern 2016, s.298, N. 38.14; KARAKATSANES, Johannes: Die Widerrechtlichkeit in § 123 BGB, Berlin 1974, s.18 vd.; KÖHLER, Helmut: BGB Allgemeiner Teil, 42. Auflage, München 2018, s.89, N. 50; SCHWARZ, Andreas B.: Borçlar Hukuku Dersleri, I. Cilt, Çev. Bülent Davran, İstanbul 1948, s.323; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. Bası, İstanbul 1976, s.164; TEKINAY, Selâhattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Halûk/ALTOP, Atilla: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul, 1993, s.449; ANTALYA, O. Gökhan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt V/1, 1, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2019, s.406, N. 1765; TERCIER, Pierre/PICHONNAZ, Pascal/DEVELİOĞLU, H. Murat: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 2016, s.255, N. 832; AKYOL, Şener: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler I, İstanbul 1995, s.298;

TBK m.37 ile m.38'e göre korkutmanın söz konusu olabilmesi için bir kısım şartların bulunması gerekmektedir. Bu şartlar: korkutanın korkutma teşkil eden bir fiilinin bulunması, korkutanın korkutma kastının bulunması, korkutma teşkil eden fiilin korkutulanın kendisinin veya yakınlarından birinin kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik olarak yapılmış olması, korkutmanın pek yakın ve ağır bir tehlike arz etmesi, korkutma teşkil eden fiil ile sözleşmenin kurulması arasında illiyet bağının bulunması ve korkutmanın hukuka aykırı olmasıdır⁶.

Kanun koyucu yukarıda ifade edilen şartların bulunması kaydıyla, TBK m.37/f.1 ile m.39/f.1'de sözleşmenin diğer tarafının veya üçüncü bir kişinin korkutması sonucunda sözleşme yapmak zorunda kalan korkutulanın sözleşmeyi iptal edebileceğini⁷, TBK m.39/f.2'de korkutandan tazminat talep edebileceğini ve TBK m.37/f.2'de korkutanın bir üçüncü kişi olduğu durumlarda, sözleşmeyi iptal eden korkutulanın sözleşmenin diğer tarafına tazminat ödemekle yükümlü tutulabileceğini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere korkutmanın “sözleşmenin iptali” ve “tazminat” olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır.

TBK m.39/f.2'de korkutulanın, TMK m.37/f.2'de ise sözleşmenin diğer tarafının sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağının ne olduğu, diğer bir deyişle neye dayanarak, hangi hukuki kurum çerçevesinde tazminat talep edilebileceği açık bir şekilde belirtilmemektedir. Aslında mehzaz kanun olan İsviçre Borçlar Kanunu açısından da aynı durum söz konusudur. Nitekim OR Art. 31/Abs. 3'te korkutma sebebiyle bağlayıcı olmayan bir sözleşmenin onaylanmış olmasının tazminat hakkını ortadan kaldırmayacağına, OR Art. 29/Abs. 2'de korkutanın üçüncü kişi olup da diğer tarafın korkutmayı bilmediği veya bilebilecek durumda olmadığı durumlarda, sözleşmeyle bağlı kalmak istemeyen korkutulanın hakkaniyete uygun bir biçimde diğer tarafın zararlarını tazmin etmekle yükümlü olduğuna yer verilmektedir.

Ayrıca konuyla ilgili olarak İsviçre Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine yönelik 2020 tasarısındaki (OR 2020 - Schweizer Obligationenrecht 2020 Entwurf für einen neuen allgemeinen Teil) düzenlemelere de bakılacak olursa, OR 2020 Art. 44/Abs. 1'de taraflardan birinin, yükümlülüğe aykırı bir davranışla diğer tarafın irade sakatlığına uğramasına, dolayısıyla da korkmasına sebep olursa, sözleşmenin geçersiz olmasından doğan zararları tazmin etmekle yükümlü olduğu, OR 2020 Art. 44/Abs. 3'te üçüncü bir kişi tarafından korkutulanın geçersizliği ileri sürdüğünde diğer tarafın zararlarını hakkaniyete uygun düştüğü ölçüde tazmin etmesinin gerektiği, ancak diğer tarafın korkutmayı bildiği veya bilmesinin kendisinden beklendiği durumlarda, tazminat istenemeyeceği belirtilmektedir. Görüldüğü üzere İsviçre Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine yönelik 2020 tasarısının konuyla ilgili hükmü, Türk Borçlar Kanunu ile İsviçre Borçlar Kanunu'nun mevcut düzenlemeleri ile benzer bir nitelik taşımaktadır.

Gerek Türk Borçlar Kanunu'nda, gerekse İsviçre Borçlar Kanunu'nu ile İsviçre Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine yönelik 2020 tasarısında tazminat talebinin hukuki dayanağına açık bir şekilde yer verilmemiş olsa da, doktrine göre, korkutulanın sahip olduğu tazminat

KURŞAT, Zekeriya: “İrade Sakatlıkları”, Prof.Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları I, İstanbul 2014, s.258; KURŞAT, Zekeriya: İstanbul Şerhi, Türk Borçlar Kanunu, Yürürlük Kanunu, Cilt - I, Genel Hükümler, İstanbul 2018, TBK m.38, N. 1; KARAKOCALI, Ahmet: Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus), Ankara 2016, s.34; Yargıtay 1. HD., 02.03.2015, E. 2014/3673, K. 2015/3079 “İkrah (korkutma), 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 37, 38 ve kısmen 39. Maddelerinde belirtildiği üzere bir kimsenin başka bir surette yapmayacak olduğu bir hukuki muameleyi, bir kötülüğün başına geleceği korkusuyla yapmak zorunda bırakılmasıdır.” www.kazanci.com.tr (Erişim: 15.11.2018); Yargıtay 6. HD., 25.02.2010, E. 2009/10994, K. 2010/2082 “İkrah, öğretilde genel olarak kişinin irade serbestisini ihlal suretiyle onu gerçek iradesine uymayan bir beyanda bulunmak zorunda bırakan hukukun caiz görmediği davranışlar olarak tarif edilmiştir.” www.kazanci.com.tr (Erişim: 15.11.2018); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 31.03.2004, E. 2004/3-192, K. 2004/174 “İkrah hukuka aykırı şekilde yapılan tehditle, istenilen irade beyanında bulunmadığı takdirde, bir kimsede bir kötülüğe maruz kalacağı kanaati uyandırılması o kimsenin korkutulmasıdır.” www.kazanci.com.tr (Erişim: 15.11.2018); İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 12. HD., 12.09.2019, E. 2018/1973, K. 2019/1108 “Korkutma, bir kimsenin yapmak istemediği bir hukuki işlemi yapmadığı takdirde kendisinin veya yakınlarının zarara uğrayacağı tehdidiyle sözleşme yapılmasına razı olmasını sağlayan haksız eylemdir.” www.kanunum.com (Erişim: 05.01.2020).

⁶ Korkutmanın şartları ile ilgili kapsamlı bilgi için bkz. DEMİRBAŞ, s.37 vd.; KÖROĞLU, s.79 vd.

⁷ TBK m.37/f.1 ile TBK m.39/f.1'de korkutulanın korkutma sonucunda bir sözleşme yapmak zorunda kaldığı durumlarda “sözleşmeyle bağlı olmadığı” belirtilmiştir. “Sözleşmeyle bağlı olmama” ifadesinin yaptırım olarak ne anlama geldiği ve bunun sözleşme üzerindeki etkisi ile ilgili olarak doktrinde “geçersizlik teorisi”, “bölünmüş geçersizlik teorisi” ve “iptal teorisi” olmak üzere üç teori bulunmakla birlikte tarafımızca “iptal teorisi” benimsenmiştir. İptal teorisi gereğince, sözleşme her ne kadar korkutma altında yapılmış olsa da başlangıçtan itibaren geçerli olarak hüküm ve sonuçlarını doğurur. Bununla birlikte bu geçerlilik durumu süreklilik arz etmemektedir. Korkutulan korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan itibaren bir yıllık süre içerisinde iptal hakkını kullanırsa, sözleşme geçmişi etkili olarak ortadan kalkar. Çalışmamızdaki açıklamalar bu teori esas alınarak yapılmıştır. Teoriler hakkında kapsamlı bilgi için bkz. KÖROĞLU, s.172 vd.

hakkının hukuki dayanağını “*haksız fiil sorumluluğu*” ile “*culpa in contrahendo sorumluluğu*”⁸, sözleşmenin diğer tarafının sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağını ise “*fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi*”⁹ oluşturmaktadır.

Çalışmamızda korkutulanın korkutana karşı culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında sahip olduğu tazminat hakkı ele alınmıştır.

II. KORKUTULANIN CULPA IN CONTRAHENDO SORUMLULUĞU KAPSAMINDA SAHİP OLDUĞU TAZMİNAT HAKKI

A. Genel Olarak

Korkutulanın sahip olduğu tazminat hakkı, iptal hakkına bağlı olmayan, ondan bağımsız bir hak niteliğini taşımaktadır. Çünkü korkutulana söz konusu hüküm kapsamında tanınan tazminat hakkı doğrudan korkutma teşkil eden fiile bağlı olarak ortaya çıkmaktadır¹⁰. Bu sebeple korkutulan, iptal hakkını kullandığı durumların yanında, iptal hakkını kullanmayarak sözleşmeye açık veya örtülü bir şekilde onay verdiği ya da TBK m.39/f.1’de belirtilen bir yıllık süreyi hareketsiz bir şekilde geçirerek sözleşmeyi onamış sayıldığı durumlarda¹¹ da, tazminat hakkını muhafaza edebilmektedir¹².

Korkutulanın sahip olduğu tazminat hakkının korkutmayı gerçekleştiren kişiye göre ikili bir ayırımda ele alınması gerekmektedir. Zira ilk olarak, korkutma teşkil eden fiili sözleşmenin diğer tarafı gerçekleştirebileceği gibi, sözleşmenin tarafı sıfatını üzerinde taşımayan üçüncü bir kişi de gerçekleştirebilir. İkinci olarak, korkutulanın sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağı ile sonuçları, korkutma teşkil eden fiilin kimin tarafından gerçekleştirildiğine bağlı olarak değişmektedir. Korkutulan korkutma teşkil eden fiilin sözleşmenin diğer tarafınca yapıldığı durumlarda haksız fiile ilişkin TBK m.49 vd. hükümlere göre zararlarının tazminini isteyebileceği gibi, culpa in contrahendo sorumluluğuna göre de tazminat talep edebilir. Korkutulan korkutma teşkil eden fiilin üçüncü kişi tarafından gerçekleştirildiği durumlarda ise korkutulan kural olarak sadece haksız fiil sorumluluğuna göre zararlarının tazminini isteyebilir. Üçüncü kişinin culpa in contrahendo sorumluluğuna gidemez. Ancak istisnai durumlarda korkutulanın üçüncü kişi korkutandan culpa in contrahendo sorumluluğuna göre zararlarının

⁸ Bu konuda bkz. Hemen aşağıda II. B. vd.

⁹ Doktrine göre sözleşmenin diğer tarafının sahip olduğu tazminat hakkının hukuki dayanağının fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi olmasının temel sebebi TBK m.37/f.2’de yer alan “hakkaniyetin gerektirdiği durumlar” ifadesidir. Buna göre korkutulan ister kusurlu, isterse kusursuz olsun, hakkaniyet gerektiriyorsa, sözleşmeyi iptal etmesi sebebiyle sözleşmenin diğer tarafına tazminat ödemekle yükümlüdür. Aksi takdirde, korkutma teşkil eden fiili bilmeyen veya bilebilecek durumda olmayan, yani korkutmaya tamamen yabancı bir konumda olup, herhangi bir ilgisi olmayan sözleşmenin diğer tarafına bu hak tanınmamış olsaydı, sözleşmenin iptali sebebiyle yaşamış olduğu mağduriyet daha da artmış olacaktı. Bu konuda bkz. KELLER/SCHÖBI, s.175; KELLER/SCHMIED-SYZ, s.54; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.29, N. 13; EREN, s.457, N. 1251; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.37, N.6; KURŞAT, İrade Bozuklukları, s.271-272; TİFTİK, Mustafa: “Borç Sözleşmelerinin İrade Sakatlığı Sebebiyle İptalinde Uğranılan Zararların Tazmini”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(3-4), 2006, s.413.

¹⁰ KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.269; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 35. BERGER, Bernhard: Allgemeines Schuldrecht, 3. überarbeitete Auflage, Bern 2018, s.344, N.1063; DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan: Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa In Contrahendo Sorumluluğu), Ankara 2009, s.217-218.

¹¹ Doktrinde TBK m.39/f.2 hükmünün korkutulanın sözleşmeye onay verdiği veya onay vermiş sayıldığı her durumda uygulama alanı bulmamasının ve amaca uygun bir sınırlamanın yapılmasının gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda korkutulan sözleşmeyi iptal etmesi durumunda kendisi aleyhine doğabilecek daha sakıncalı sonuçları engellemek amacıyla sözleşmeye onay vermiş olmalı, yani sözleşmenin iptalinin onun açısından beklenilemez bir hal teşkil etmelidir (VON TUHR/PETER, Band I/2, s.340-341; BUCHER, s.223; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.31, N. 22; SAYMEN/ELBİR, s.282; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.470-471, N. 38, s.478, N. 16; TİFTİK, s.410-411; GOTTINI, Melanie/VON DER CRONE, Hans Caspar: “Aufklärungspflicht im Rahmen von Art. 28 OR”, SZW, (4), 2017, s.518; MARTEN, Alfret: Borçlar Kanunu Şerhi, Umumi Nazariyeleri, Çev. Ahmet Cevdet, Ankara 1936, s.42; SAYMEN, Ferit H./KÖPRÜLÜ, Bülent: Medeni Hukuk Dersleri, Cilt II, Borçlar Hukuku, İstanbul 1965, s.108; GÜNDÜZ, Şefika Deren: Olumlu Zarar, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul 2019, s.46).

¹² BECKER, OR Art.31, N. 14; BUCHER, s.222; SCHMIDLIN, OR Art.31, N. 133,146vd.; FURRER/MÜLLER-CHEN, s.230, N. 72; BERGER, s.344, N. 1063; GOTTINI/VON DER CRONE, s.517; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.456-457; AKYOL, Borçlar Hukuku, s.327; TİFTİK, s.398,411; KURŞAT, İrade Bozuklukları, s.272; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 39; CANSSEL, Erol/ÖZEL, Çağlar: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. Baskı, Ankara 2017, s.177, N. 454; İNAN, Ali Naim/YÜCEL, Özge: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014, s.329; YILDIRIM, Mustafa Fadıl: Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Nobel Yayıncılık, Ankara 2002, s.269; KURŞAT, Zekeriya: Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, İstanbul 2003, s.123; KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 21. Bası, Ankara 2017, s.287; HELVACI, İlhan: Turkish Contract Law, Springer Verlag, Cham 2017, s.75; ERZURUMLUOĞLU, Erzan: Borçların Genel Kuralları, Ankara 1983, s.44.

tazminini de talep etmesi mümkündür.

Korkutulanın tazminini isteyebileceği zararlar, iptal hakkını kullanmasına rağmen malvarlığında ortaya çıkan zararlardır¹³. Bununla birlikte korkutulan sözleşmeye onay verdiği veya onay vermiş sayıldığı durumlarda da, kendisi açısından daha iyi şartlarla bir sözleşme yapabileme imkânından yoksun kaldığı için, yaşamış olduğu menfaat kayıplarının tazminini de isteyebilir¹⁴.

Aşağıda öncelikle culpa in contrahendo sorumluluğu hakkında temel bilgilere yer verilmiş olup, sonrasında ise korkutulanın culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında sözleşmenin diğer tarafı korkutan ile üçüncü kişi korkutana karşı sahip olduğu tazminat hakları incelenmiştir.

B. Ana Hatlarıyla Culpa In Contrahendo Sorumluluğu

Culpa in contrahendo sorumluluğu, sözleşme yapmak üzere görüştükleri sırada, taraflardan birinin veya yardımcılarının, diğer tarafa veya onun koruma alanındaki kişilere, aralarındaki güven ilişkisini kusurlu olarak ihlal ederek vermiş oldukları zararlardan dolayı sorumlu olmalarıdır¹⁵. Zira taraflar bir sözleşme yapmak amacıyla bir araya geldiklerinde, sözleşmenin içeriği, şartları ve tarafların hak ve yükümlülükleri konularında müzakerelerde bulunurlar. İşte bu müzakereler sırasında taraflar arasında güven ilişkisi kurulmuş olur¹⁶. Bu çerçevede tarafların sözleşme yapmak üzere görüştükleri sırada, sözleşmenin içeriğinin, şartlarının ve hak ve yükümlülüklerinin kapsamına nelerin girdiği hususunda birbirlerini aydınlatması, birbirlerinin kişilik hakları ile malvarlığına yönelik herhangi bir zarar verici fiilden kaçınmaları, bu konuda gerekli özeni göstermeleri ve koruma yükümlülüklerine uygun davranmaları gerekmektedir¹⁷. Taraflardan biri, sözleşme görüşmeleri sırasında bu yükümlülüklerden birine kusurlu bir şekilde aykırı olarak hareket ederse, artık aralarındaki güvene zarar verdiği için ortaya çıkan zararları culpa in contrahendo sorumluluğuna göre tazmin etmelidir¹⁸.

Culpa in contrahendo sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu ile diğer kanunlarda açık bir şekilde düzenlenmemiştir¹⁹. Bu bakımdan culpa in contrahendo sorumluluğu kaynağını dürüstlük kuralına ilişkin TMK m.2'den almaktadır²⁰.

Doktrinde culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği tartışmalı olmakla birlikte,

¹³ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.339.

¹⁴ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.340-341; OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.31, N. 33; BECKER, OR Art.31, N. 16; BUCHER, s.223.

¹⁵ LARENZ/WOLF, s.593, N.3; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.219, N. 963; EREN, s.1264, N. 3529; DEMİRCİOĞLU, s.43; VON TUHR, Andreas/PETER, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Erster Band, Erste Lieferung, 3. Auflage, Zürich 1974, s.193; GONZENBACH, Rainer: Culpa in contrahendo im schweizerischen Vertragsrecht, Bern 1987, s.3,7,13; GEZDER, Ümit: Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in contrahendo Sorumluluğu, İstanbul 2009, s.13; YALMAN, Süleyman: Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 2006, s.38.

¹⁶ GONZENBACH, s.71; EREN, s.1265, N.3529; BAYGIN, Cem: "Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukundaki Uygulaması", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1-2), 2000, s.345. Aynı yönde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 01.12.2010, E.2010/13-593, K.2010/623 "... sözleşme bir süreç olup, bir anda kurulup meydana gelen bir hukuki işlem değildir. Sözleşme kurulmadan önce de taraflar sözleşmenin muhtevası, şartları, içerdiği hak ve yükümlülükler üzerinde görüşmeler yapar; bu görüşmeler kısa veya uzun sürebilir. Bu görüşmelerin başlamasıyla taraflar arasında sözleşme benzeri bir güven ilişkisi, diğer bir deyişle birbirlerinin kişilik ve mal varlığı değerlerine zarar vermemek için gerekli özeni gösterme ve koruma yükümlülükleri doğar." www.kazanci.com.tr (Erişim: 20.12.2021).

¹⁷ CANSER, Erol/ÖZEL, Çağlar: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. Baskı, Ankara 2017, s.315, N. 920; YALMAN, s.37. Yargıtay 13. HD, 29.09.2010, E.2010/2762 K.2010/12361 "... sözleşme yapmak amacı ile sosyal temasa giren kişiler bu andan itibaren aralarında kurulan ilişkinin her safhasında birbirlerine zarar vermemek için her türlü özeni göstermek, gerekli çabayı sarf etmek zorundadırlar." www.kazanci.com.tr (Erişim: 20.12.2021).

¹⁸ GONZENBACH, s.7; EREN, s.1265, N. 3529.

¹⁹ Alman Medeni Kanunu'nda ise culpa in contrahendo sorumluluğu BGB § 241 ile § 311'te açık bir şekilde düzenlenmektedir.

²⁰ KELLER/SCHÖBI, s.39; GONZENBACH, s.71; EREN, s.1265, N. 3529; YALMAN, s.37; NOMER, Halûk N.: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 18. Baskı, İstanbul 2021, s.459, N. 203; GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Ankara 2021, s.641, 642; AKÇAAL Mehmet: Sözleşme Sonrası Sorumluluk, 1. Baskı, Konya 2018, s.73. Yargıtay 19. HD, 01.12.2005, E. 2005/2865 K. 2005/11959 "... talebin dayanağı "akit görüşmelerinden doğan sorumluluk" (Culpa In Contrahendo) kuralıdır. Akit bir süreçtir. Taraflar akit kurulmadan önce akdin içeriği, şartları içerdiği hak ve yükümlülükler üzerinde görüşmeler yapar. Bu görüşmelerin başlaması ile taraflar arasında hukuki ilişki kurulur. Bu ilişki akit benzeri bir güven ilişkisidir ve (MK.2/1) de düzenlenen dürüstlük kuralına dayanır. Buna göre taraflar görüşmeler esnasında akdin içeriği ve şartları hakkında birbirlerini aydınlatması dürüstlük kuralına uygun davranması, birbirlerinin kişilik ve mal varlığı değerlerine zarar vermemek için gerekli özeni göstermesi gerekir. Taraflar bu yükümlülüklerine kusurlu olarak aykırı davranıp görüşmelerin başlaması ile aralarında kurulmuş bulunan güven ilişkisini ihlal ettikleri takdirde bundan doğan zarardan sorumludurlar." www.kazanci.com.tr (Erişim: 20.12.2021).

kanaatimizce culpa in contrahendo sorumluluğu sözleşme sorumluluğu veya sözleşme benzeri bir sorumluluktur²¹. Zira bir sözleşme yapmak amacıyla görüşmelerin, buna bağlı olarak da müzakerelerin başlamasıyla birlikte taraflar arasında bir güven ilişkisi meydana gelmektedir. Buna bağlı olarak da, görüşmelere başlanan sözleşmenin kurulup kurulmaması fark etmesizin, tarafların birbirlerine karşı özen gösterme yükümlülükleri, birbirlerini aydınlatma ve koruma yükümlülükleri ile doğabilecek zararları önleme yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Bu yükümlülüklerden birinin ihlali ise, aynen taraflar arasında kurulup, hüküm ve sonuçlarını doğuran bir sözleşmeden doğan sorumlulukta olduğu gibi sözleşme sorumluluğuna yol açmaktadır.

C. Sözleşmenin Diğer Tarafının Korkutmasında Korkutulanın Culpa In Contrahendo Kapsamında Sahip Olduğu Tazminat Hakkı

Korkutmayı sözleşmenin diğer tarafı yapabilir. Ancak sözleşmenin diğer tarafının korkutmayı bizzat kendisinin gerçekleştirmesi şart değildir. Sözleşmenin diğer tarafı bu hususta temsilcilerden veya yardımcı kişilerden yararlanabilir. Bu kişilerin faaliyetleri ile işlemleri de sözleşmenin diğer tarafının faaliyeti ile işlemleri olarak kabul edilir²².

Korkutma sözleşmenin diğer tarafınca veya onun temsilcileri ya da yardımcıları tarafından yapıldığı durumlarda, korkutulan haksız fiile ilişkin TBK m.49 vd. hükümleri gereğince zararının tazminini isteyebilir²³. Zira korkutulanın korkutma teşkil eden fiili korkutulanın irade özgürlüğünü ihlal etmekte, bu da korkutmanın hukuka aykırı bir nitelik taşımasına sebep olmaktadır.

Korkutulan, sözleşmenin diğer tarafının culpa in contrahendo sorumluluğu çerçevesinde de sorumluluğuna gidebilmekte ve zararlarının tazminini sağlayabilmektedir²⁴. Çünkü burada

²¹ Aynı yönde, BECKER, OR Art.26, N. 11, Art.39, N. 5; VON TUHR/PETER, Band I/1, s.192vd.; GONZENBACH, s.82; EREN, s.1268, N. 3535; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.979; YALMAN, s.83.

Bu görüşün dışında doktrin tarafından iki görüş daha ileri sürülmektedir. Bu görüşlerden birincisine göre, culpa in contrahendo sorumluluğu hukuki niteliği itibarıyla haksız fiil sorumluluğu teşkil etmektedir. Çünkü sözleşme görüşmeleri sırasında taraflar her ne kadar müzakerelerde bulunsalar da, bu aşamada aralarında herhangi bir sözleşme ilişkisi meydana gelmemektedir (Bkz. OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.26, N. 11; KELLER/SCHÖBI, s.42 vd.; KILIÇOĞLU, s.124).

Doktrindeki görüşlerden diğerine göre ise, culpa in contrahendo sorumluluğu ne bir haksız fiil sorumluluğu, ne de bir sözleşme sorumluluğu değildir. Culpa in contrahendo sorumluluğu hukuki niteliği itibarıyla kendine özgü bir sorumluluktur (BUCHER, s.286; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.222, N. 978vd.; GEZDER, s.97-98). Ancak bu görüşü benimseyenler sorumluluğun hukuki dayanağının ne olduğu hususunda ayrılmaktadırlar. Doktrinde Bucher²¹ ile Gauch/Schluemp/Schmid²¹, culpa in contrahendo sorumluluğunun kendine özgü bir sorumluluk niteliğini taşıdığı belirtilmektedir birlikte sözleşmeden doğan sorumluluğa ilişkin kuralların uygulanacağını belirtmektedirler (BUCHER, s.286 vd.; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.223, N. 981). Doktrinde Jäggi ise, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği belirlerken her somut olayın durum ve şartlarının dikkate alınması gerektiğini, buradan hareketle culpa in contrahendo sorumluluğunda haksız fiile veya sözleşmeden doğan sorumluluğa ilişkin hükümlerin uygulama alacağını ifade etmektedir (SCHÖNENBERGER, Wilhelm/JÄGGI, Peter: Obligationenrecht, Teilband VIa, Dritte Auflage, Zürich 1973, OR Art.1, N. 591vd.; JÄGGI, Peter: "Zum Begriff Der Vertraglichen Schadenersatzforderung", Festgabe für Wilhelm Schöenberger, Freiburg 1968, s.193vd.).

²² Kimlerin üçüncü kişi korkutan olduğu hakkında kapsamlı bilgi için bkz. KÖROĞLU, s.157vd.

²³ KELLER/SCHMIED-SYZ, s.53; KELLER/SCHÖBI, s.165; SCHMIDLIN, OR Art.31, N. 138; FURRER/MÜLLER-CHEN, s.229-230, N. 71; BERGER, s.344, N. 1062; GOTTINI/VON DER CRONE, s.517; EREN, s.456, N.1250; KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, s.478, N. 16; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.456; AKYOL, s.326; ANTALYA, s.413, N. 1809; KILIÇOĞLU, s.288; YILDIRIM, Hile, s.266; KURŞAT, Hile, s.123vd., özellikle s.128; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.273; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 42,44; TİFTİK, s.412; GÜMÜŞ, s.361; GEZDER, s.149, dpt.42; DEMİRCİOĞLU, s.220-221; TERCİER/PİCHONNAZ/DEVELİOĞLU, s.256, N. 835; KARAKOCALI, s.129-130; KOLLER, Alfred: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Bern 2017, s.326, N. 14.173; BLUMER, Maja: Kurz Kommentar, Obligationenrecht, Art. 1-1186 OR, Basel 2014, OR Art.31, N. 10; DASSER, Felix: Orell Füssli Kommentar, Schweizerisches Obligationenrecht, 3. Auflage, Zürich 2016, OR Art.31, N. 23; BİRSEN, Kemaleddin: Borçlar Hukuku Dersleri, Borçların Genel Hükümleri, 4. Bası, İstanbul 1967, s.87; SARIGÖLLÜ, Ersin: "İrade Sakatlıklarının Sonuçları", Adalet Dergisi, (1), 1987 s.36; AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara 2016, s.229; ERDOĞAN, İhsan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2017, s.95; ERGÜNE, Mehmet Serkan: Olumsuz Zarar, İstanbul 2008, s.173; GÜL, İbrahim: İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik, Ankara 2020, s.247; FURRER, Andreas/MÜLLER-CHEN, Markus/ÇETİNER, Bilgehan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 2021, s.238, N. 623; ÜNLÜTEPE, Mustafa: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2021, s.116; YAKIŞIK, Müşerref: "İrade Sakatlığına Bağlı Olarak Tazminat Talebi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (10), 2012, s.293.

²⁴ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.339; KELLER/SCHÖBI, s.41; BUCHER, s.280; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.201, N. 886; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.31, N. 23; SCHMIDLIN, OR Art.31, N. 142 vd.; KOLLER, s.326, N. 14.173; BLUMER, OR Art.31, N. 10; DASSER, OR Art.31, N. 23; FURRER/MÜLLER-CHEN, s.229-230, N. 71; BERGER, s.344, N. 1062; GOTTINI/VON DER CRONE, s.517; TUNÇOMAĞ, s.377; OĞUZMAN/ÖZ, s.121, N. 374, s.506, N. 1553; KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, s.478, N. 16; SEROZAN, Rona: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm,

sözleşmenin diğer tarafı korkutan, korkutulan ile sözleşmenin yapılması hususunda müzakerelerde bulunurken korkutma teşkil eden fiilde bulunduğu için kusurlu bir şekilde hareket etmekte, buna bağlı olarak da korkutulana zarar vermekten kaçınma yükümlülüğüne aykırı bir davranış sergilemiş olmaktadır. Başka bir deyişle korkutmanın sonucunda bir sözleşme yapmak amacıyla bir araya gelen kişilerin arasında bulunması gereken güven ilişkisi ihlal edilmiş olmaktadır²⁵.

Sözleşmenin diğer tarafı korkutanın culpa in contrahendo'ya göre tazminat sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, korkutma sözleşme görüşmeleri ile müzakerelerinin yapılmasının sebebinin oluşturmamalıdır (aslı korkutma)²⁶. Zira korkutma teşkil eden fiilin sözleşme görüşmeleri ile müzakerelerinin yapılmasının sebebi olduğu durumlarda, korkutulan aslında sözleşmenin diğer tarafı korkutan ile hiçbir şekilde sözleşme yapmak istememektedir. Yani korkutulan korkutma olmasa, sözleşmenin diğer tarafı korkutan ile sözleşme görüşmeleri ile müzakerelerinde bulunmaz ve onunla bir araya gelmez²⁷. Bunun sonucunda ise, culpa in contrahendo sorumluluğunun ortaya çıkmasına sebep olan haklı güvenin ihlal edilmesinden bahsedilemez. Gerçekten de, tarafların sözleşme görüşme ile müzakerelerinde bulunma amacının bulunmadığı durumlarda, korkutulanın istenilen sözleşmeyi yapması, aksi takdirde kendisinin veya yakınlarından birinin bir zarar tehlikesi ile karşı karşıya kalacağına belirtilmesi, korkutulanda her türlü sakatlıktan uzak bir sözleşme yapılıp, hüküm ve sonuçlarını doğuracağına dair haklı bir güvenin oluşmasına sebep olmamaktadır²⁸. Böyle durumlarda sözleşmenin diğer tarafı korkutanın sadece haksız fiil esasına dayanan tazmin sorumluluğu ortaya çıkmaktadır.

Korkutulan ile sözleşmenin diğer tarafı korkutan zaten sözleşme yapmak için görüşme ve müzakerelerde bulunacaklardı (fer'î korkutma) ise, işte artık bu tür durumlarda sözleşmenin diğer tarafı korkutanın culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında da korkutulananın zararlarını tazmin yükümlülüğü ortaya çıkabilmektedir²⁹. Nitekim taraflar korkutma olmadan önce de sözleşme yapmak için bir araya gelmeyi planladıkları için zaten aralarında haklı bir güven ilişkisi bulunmaktadır³⁰. Bununla birlikte sözleşmenin diğer tarafı korkutan görüşmeler ve müzakereler sırasında korkutmada bulunarak bu haklı güvene zarar vermektedir³¹.

Korkutulananın haksız fiilin yanında şartları da oluşmuşsa -ki bunun için yukarıda da belirttiğimiz üzere fer'î korkutma söz konusu olmalıdır- culpa in contrahendo'ya göre tazminat talep edebilmesinin sonucunda şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Korkutulan isterse haksız fiile göre, isterse culpa in contrahendo çerçevesinde sözleşmenin diğer tarafından zararlarının tazminini isteyebilmektedir³². Dolayısıyla burada sözleşmenin diğer tarafının sorumluluğunun dayanağını oluşturan sebepler arasında bir yarışma bulunmaktadır. Korkutulan bunlardan birini

Üçüncü Cilt, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. Baskı, İstanbul 2016, s.255-256, N. 2; TERCIER/PICHONNAZ/DEVELİOĞLU, s.256, N. 835; CANSER/ÖZEL, s.177, N. 455; AKYOL, Borçlar Hukuku, s.327; ANTALYA, s.413, N. 1809; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.121,287; FURRER/MÜLLER-CHEN/ÇETİNER, s.238, N. 623; GÜMÜŞ, s.361; YALMAN, s.43; SARIGÖLLÜ, s.36; KURŞAT, Hile, s.123 vd., özellikle s.128; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.273; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 42,44; NOMER, s.109, N. 68.2, s.461, N. 203.6; TİFTİK, s.412; HELVACI, s.74; KARAKOCALI, s.129-130; DEMİRCİOĞLU, s.215; ÜNLÜTEPE, s.116; GÜL, s.247; RUMPF, Christian: "Borçlar Hukuku Sorunlarından: Culpa In Contrahendo Müesseseye Mukayeseli Genel Bir Bakış", İsviçre Borçlar Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun Alınışının 80. Yılı Sempozyumu, 28 Nisan 2006, İstanbul 2007, s.169; KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu: Güven Sorumluluğu, İstanbul 2008, s.106; BAYGIN, s.358-359. Doktrinde Ergüne, TBK m.39/f.2'nin korkutmaya bağlı olarak ortaya çıkan culpa in contrahendo sorumluluğunu dolaylı bir şekilde işaret ettiğini, bu sebeple culpa in contrahendo sorumluluğunun TBK m.39/f.2'de düzenlendiğini söylemenin mümkün olduğunu belirtmektedir. Bkz. ERGÜNE, Mehmet Serkan: "Culpa In Contrahendo Sorumluluğunda Olumlu Zararın Tazmini", Prof.Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s.919,dpt.21.

²⁵ KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 44; DEMİRCİOĞLU, s.221; KALKAN OĞUZTÜRK, s.106.

²⁶ DEMİRCİOĞLU, s.221.

²⁷ DEMİRCİOĞLU, s.221.

²⁸ DEMİRCİOĞLU, s.221.

²⁹ SCHMIDLIN, OR Art.31, N. 143; DEMİRCİOĞLU, s.221.

³⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 13.02.2013, E.2012/13-1220, K.2013/239 "... sözleşme görüşmelerine başlanmasıyla birlikte taraflar arasında temeli dürüstlük kuralına dayanan bir güven ilişkisi meydana gelir ve bu ilişki koruma yükümlerini de içerir. Bundan dolayı sözleşme görüşmelerinde taraflardan herbiri veya yardımcıları, diğer tarafa veya onun himayesinde bulunan kişilerin şahıs ve mal varlıklarına zarar vermeyi engellemek için gerekli dikkat ve özeni göstermek ve koruma yükümlerine uymak zorundadırlar. Çünkü koruma yükümleri, ifa menfaati dışında kalan diğer şahıs ve mal varlığı değerlerine zarar vermemeyi ihtiva eder. Sözleşme öncesi koruma yükümlerinin ihlali, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğa sebebiyet verir." www.kazanci.com.tr (Erişim: 12.06.2020).

³¹ SCHMIDLIN, OR Art.31, N. 143; DEMİRCİOĞLU, s.221.

³² KURŞAT, Hile, s.128; KARAKOCALI, s.130; DEMİRCİOĞLU, s.281. Bu konuda ayrıca bkz. HATEMİ, Hüseyin: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İkinci Cilt, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1998, s.127, N. 1 vd.

tercih ederken, kendi menfaatlerine en uygun olanı seçerek sözleşmenin diğer tarafından zararlarının tazmini sağlayabilir³³. Çünkü korkutulanın haksız fiile veya culpa in contrahendoya göre zararlarının tazminini istemesi durumunda uygulanacak hükümler açısından bazı önemli farklılıklar söz konusu olmaktadır.

İlk olarak, korkutulan haksız fiil sorumluluğu kapsamında zararlarının tazminini isterse, TBK m.50/f.1 gereğince kendisi korkutulanın kusurlu olduğunu ispat etmek zorunda kalacak iken, culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında zararlarının tazminini isterse, TBK m.112 gereğince korkutulan kusursuz olduğunu ispat etmek zorunda kalacaktır.

İkinci olarak, haksız fiil kapsamında zararların tazmininin istenmesi zamanaşımına ilişkin TBK m.72 hükmünün uygulanma alanı bulmasına yol açacak, bunun sonucunda da tazminat istemi, korkutulanın zararını ve korkutulanı öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde korkutmanın yapıldığı tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır. Culpa in contrahendo sorumluluğunda ise, zamanaşımı hususunda TBK m.146 hükmü uygulama alanı bulacak ve korkutulanın tazminat talebi on yıllık zamanaşımına tabi olacaktır.

Son olarak, korkutma teşkil eden fiilin yardımcı kişiler tarafından gerçekleştirildiği durumlarda, eğer korkutulan, haksız fiile ilişkin hükümlere başvurursa, yardımcı kişilerle ilgili olarak TBK m.66 hükmü dikkate alınacaktır. Buna karşılık culpa in contrahendoya göre hareket edecek olursa, TBK m.116 hükmü uygulanacaktır.

Korkutulanın culpa in contrahendo çerçevesinde zararlarının tazminini istediği durumlarda, ilgili zararlar malvarlığında ortaya çıkan menfi zararlardan oluşmaktadır³⁴. Menfi zarar, korkutulanın malvarlığının sözleşmenin iptal edilmesinden sonra gösterdiği durum ile böyle bir sözleşme yapılmamış olsaydı göstereceği durum arasındaki farktan meydana gelmektedir³⁵.

Korkutulanın sözleşmenin diğer tarafından talep edebileceği menfi zararların kapsamına, sözleşmenin yapılması için harcanan paralar, edimin ifası ile diğer tarafın ediminin kabulü için yapmış olduğu masraflar, üçüncü kişilere ödenen tazminatlar ile cezai şartlar, üçüncü kişiler ile daha iyi şartlar altında başka bir sözleşme yapma imkânını kaybetmiş ise, söz konusu sözleşmeye ilişkin kazanç kayıpları ve sair zararlar girmektedir³⁶.

Korkutulanın menfi zararlarının tazmin edilmesiyle birlikte, korkutulan sözleşmeyi hiç yapmamış olsaydı, malvarlığı hangi durumda olacak idiye, o duruma gelmiş olmaktadır. Keza korkutulanın sözleşmeye onay verdiği veya vermiş sayıldığı durumlarda da korkutmaya bağlı olarak ortaya çıkan ve onaya rağmen ortadan kalkmamış olan zararların da menfi zarar kapsamında tazmin edilmesi mümkündür³⁷. Ancak belirtmemiz gerekir ki, korkutulanın sözleşmeyi onayladığı veya onaylamış sayıldığı durumlarda, sözleşme geçerliliğini devam ettireceği için, korkutulanın menfi zararlarının tazminini culpa in contrahendoya göre mi, yoksa sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümlere göre mi isteyeceği sorusu gündeme gelebilir. Ancak

³³ Kocayusufpaşaoğlu'na göre, korkutulanın zararlarının tazminini haksız fiil esasına göre istemesine rağmen, HMK m.33 gereğince dava dilekçesinde yer alan olaylara uygulanacak hukuk kurallarını re'sen araştırılması gerekeceği için, eğer korkutulan için daha elverişli bir sonuç elde edilecekse, hâkim korkutulanın talebiyle bağlı olmayıp, culpa in contrahendo ilkesi çerçevesinde tazminata hükmedebileceklerdir. Bu konuda bkz.: KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.469-470, N. 35, s.478, N. 16. Buna karşılık Kurşat ve Gümüş, korkutulan zararlarının tazminini hangi hukuki sebebe (haksız fiil veya culpa in contrahendo) dayanarak istemişse, hâkimin ancak o hukuki sebebe göre karar verebileceğini; korkutulan hukuki sebeplerden herhangi birini tercih etmemişse, hâkimin TBK m.60 kapsamında kendi uygun bulacağı hukuki sebebi esas alarak karar verebileceğini belirtmektedir. Bkz. KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.273,dpt.111; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 45; GÜMÜŞ, s.361.

³⁴ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.340; OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.31, N. 34; BECKER, OR Art.31, N. 16; KELLER/SCHÖBI, s.165; BUCHER, s.223; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.198-199, N. 870, s.201, N. 886; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.31, N. 23; TUNÇOMAĞ, s.377-378; RUMPF, s.176; GOTTİNİ/VON DER CRONE, s.516; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.469, N. 35, s.478, N. 16; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.456-457; İNAN/YÜCEL, s.329,332; NOMER, s.109, N.68.2; KURŞAT, Hile, s.131; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.273-274; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 46; TİFTİK, s.411; ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.919,dpt.21; ERGÜN, s.143; ÜNLÜTEPE, s.116; BUZ, Vedat: Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005, s.301; GÜNERGÖK Özcan/KAYIHAN Şaban: Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler, İstanbul 2020, s.144; ERGÜN, Ömer: "Menfi Zarar", Prof.Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı, (80. Yıl Sempozyumu Tebliğleri), İstanbul 2018, s.143.

³⁵ VON TUHR/PETER, Band I/1, s.79; ERGÜN, s.132,134,146 vd. Ayrıca bkz. YILDIRIM, Mustafa Fadıl/BAŞPINAR, Veysel: "Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayırımı", Prof.Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s.1096-1097.

³⁶ Bu konuda kapsamlı bilgi için bkz.: ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.288 vd.; Ayrıca bkz. ERGÜN, s.145 vd.

³⁷ OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.31, N. 33; BUCHER, s.223; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 47; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.315; Aldatma açısından aynı yönde, TİFTİK, s.411; KURŞAT, Hile, s.134-135.

korkutma teşkil eden fiil, henüz taraflar arasında sözleşmenin söz konusu olmadığı bir aşamada yapıldığı, buna bağlı olarak da sözleşmeye aykırılık bulunmadığı için, sözleşmenin geçerliliğini devam ettirmesine rağmen tazminat talebinin hukuki sebebinin culpa in contrahendo oluşturur. Kaldı ki, culpa in contrahendo sorumluluğunda da sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümler uygulanacağı için aslında değişen bir şey de olmaz³⁸.

Korkutulanın sözleşmeye onay verdiği veya vermiş sayıldığı durumlarda sözleşmenin iptalinden farklı bir tazminat hesabının yapılması gerekmektedir. Şöyle ki, sözleşmenin iptali durumunda korkutulanın iptal ile giderilememiş olan zararlarının tazmini söz konusudur³⁹. Hâlbuki onaya rağmen talep edilen tazminatta ise, korkutulanın sözleşmeyi elverişsiz şartlar altında yapmış olması sonucunda ortaya çıkmış olan zararları tazmin edilmektedir. Bu çerçevede korkutulan, korkutma sonucunda daha iyi şartlar altında yapma imkânını kaybetmiş olduğu sözleşme ile elverişsiz şartlar altında yapmış olduğu sözleşme arasındaki farktan kaynaklanan zararını tazminat olarak talep edebilir⁴⁰.

Korkutulan culpa in contrahendo çerçevesinde kural olarak korkutmaya bağlı olarak ortaya çıkan müspet zararlarının tazminini ise isteyemez. Bununla birlikte bazı durumlarda, korkutulanın korkutma dolayısıyla uğramış olduğu zararlar sözleşmenin diğer tarafından talep edebileceği menfi zararlarını aşmış olabilir. Bu tür durumlarda istisnaen TBK m.35/f.2 kıyasen uygulama alanı bulabilir⁴¹. Zira TBK m.35/f.2 düzenlemesine sadece yanılmayla ilgili olarak kanunda yer verilmiş olması, kanun koyucunun korkutma yönünden sorunu olumsuz bir şekilde çözmek istediği anlamına gelmemektedir⁴². Yanılanı kendisinden kaynaklanan yanılığınca dolaylı sorumluluk altına sokan bir hukuk sisteminde, aynı kuralın sözleşmenin diğer tarafı sıfatını taşıyan korkutana karşı da evleviyetle uygulanmasından daha doğal bir şey olamaz⁴³. Buna göre, hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak şartıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir (TBK m.35/f.2)⁴⁴. Burada TBK m.35/f.2 hükmünde “*ifadan beklenen yararı aşmamak*” ifadesi ile kastedilen aslında müspet zarardır⁴⁵.

Korkutulanın TBK m.35/f.2 kapsamında tazmin edilecek zararının üst sınırını, ifadan beklenen yarar oluşturmaktadır. Hâkim daha fazla tazminata hükmetmeyi gerek gördüğü durumlarda, menfi zarardan daha fazla tazminata karar verebilir, ancak tazminat miktarını belirlerken müspet zararı aşamaz⁴⁶. Dolayısıyla hâkimin, korkutulanın müspet zararlarının tamamının tazminini sağlaması zorunlu değildir. Hâkimin hakkaniyetin gerektirdiği oranda müspet zarar kapsamına giren maddi kayıpların tazminini sağlaması yeterlidir. Hâkim TBK m.51-52’de kendisine tanınmış olan takdir yetkisi gereğince, korkutulanın müspet zararının altında

³⁸ KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.273, dpt.108.

³⁹ KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.274; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 47; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.315. Aldatma açısından aynı yönde, TİFTİK, s.411; KURŞAT, Hile, s.135.

⁴⁰ OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.31, N. 33; BUCHER, s.223; OĞUZMAN/ÖZ, s.131, N. 407 ve dpt.308; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.274; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 47; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.315-316; VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet/ÖZDEMİR, Refet: Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel), Ankara 1987, s.81. Aldatma açısından aynı yönde, TİFTİK, s.411; KURŞAT, Hile, s.135.

⁴¹ BECKER, OR Art.31, N. 17; BUCHER, Obligationenrecht, s.223,dpt.106; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.31, N. 23; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.198-199, N. 870; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.470, N. 36, s.478, N. 16; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.174; ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.919 ve dpt.21; GÜL, s.255; GÜNDÜZ, s.210.

⁴² ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.919.

⁴³ BECKER, OR Art.31, N. 17; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Borçlar Hukuku, s.470, N. 36, s.478, N. 16; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.174; ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.919.

⁴⁴ Ergüne TBK m.35/f.2 hükmünün müspet zararın, menfi zarardan daha fazla olduğu durumlarda anlam taşıdığını belirtmektedir. Bu sebeple menfi zarar müspet zarardan fazla olursa, TBK m.35/f.2’nin şartları gerçekleşmiş olsa dahi hâkim, müspet zarara değil, menfi zarara hükmetmelidir. Çünkü aksine bir uygulama, TBK m.35/f.2’nin konuluş amacına ve hakkaniyete aykırılık teşkil eder. Bkz. ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.918.

⁴⁵ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.316-317; BECKER, OR Art.26, N. 5; KELLER/SCHÖBI, s.170-171; BUCHER, s.218; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID, s.193, N. 850; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.26, N. 7; VELİDEDEOĞLU/ÖZDEMİR, s.69; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.440; OĞUZMAN/ÖZ, s.112, N. 344; NOMER, s.105, N. 62; YALMAN, s.42; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.271; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.156; GEZDER, s.200; DEMİRCİOĞLU, s.265; ÖZ, Turgut: “Sözleşmelerin Kurulması ve Geçerliliği”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, Makaleler-Tebliğler, İstanbul 2012, s.23; YILDIRIM, Mustafa Fadil: “Borçlar Kanunu Tasarısında İrade Sakatlığı Halleri”, Prof.Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.941; BUZ, Vedat: “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Değerlendirilmesi”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu, I. Cild, Ankara 2017, s.206.

⁴⁶ TURAN BAŞARA, Gamze/BAŞARA, İzzet: “Borçlar Kanunu Tasarısında İrade Sakatlıkları”, Prof.Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt I, Ankara 2010, s.343. TBK m.35/f.2 hükmü ile ilgili eleştiri için bkz. YILDIRIM, İrade Sakatlığı, s.941 vd.

kalan bir tazminata karar verebilir⁴⁷. Ancak korkutmada sözleşmenin yapılmasına korkutan sebep olduğu için, hâkimin bu konudaki takdir yetkisine çok istisnai durumlarda başvurması isabetli olacaktır⁴⁸. Örneğin, korkutulanın ekonomik durumu korkutana göre çok iyiye ve de buna ek olarak zararın artmasında korkutulanın da bir katkısı bulunuyorsa, hâkim tarafından daha az tazminata hükmedilebilir.

D. Üçüncü Kişinin Korkutmasında Korkutulanın Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Kapsamında Sahip Olduğu Tazminat Hakkı

Korkutma teşkil eden fiil üçüncü bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilir^{49,50}. Korkutmada, korkutma sonucu yapılan sözleşmenin diğer tarafı konumunda olmayan veya sözleşmenin kurulması sırasında temsilci ya da yardımcı kişi sıfatı ile katılmamış olan diğer bütün kişiler üçüncü kişi niteliğini taşımaktadırlar⁵¹.

Korkutma üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilir ve sözleşmenin diğer tarafının da korkutmaya herhangi bir ilgisi bulunmaz ise, üçüncü kişi korkutulanın tazminat sorumluluğunun dayanağını sadece haksız fiile ilişkin hükümler oluşturur; burada culpa in contrahendo sorumluluğuna gidilemez⁵². Zira bu ihtimalde üçüncü kişi korkutulanın korkutma sebebiyle yapmak zorunda kaldığı sözleşme ilişkisinin tamamen dışında yer almakta olup, korkutulanla arasında sözleşmeye dayalı herhangi bir hukuki ilişki bulunmamakta, sözleşme görüşmeleri ile müzakerelerine katılmaktadır. Culpa in contrahendo sorumluluğu ise, bir sözleşme yapmak üzere bir araya gelen kişilerin arasında ortaya çıkan sözleşme öncesi güven ilişkisine verilen zararlar da uygulama alanı bulmaktadır.

İstisnai olarak üçüncü kişi ile korkutulan arasında yakın işleme dayalı bir ilişki durumu ortaya çıkmış ve korkutulan bunun etkisinde kalmış olabilir⁵³. Diğer bir deyişle, üçüncü kişi her ne kadar korkutulanın yapmak zorunda kaldığı sözleşmenin tarafı olmasa da, korkutulan ile aralarında başka bir sözleşmeye ilişkin görüşmeler ve buna dayalı müzakereler yapılmış olabilir⁵⁴. Dikkat edilmesi gereken husus, üçüncü kişi burada korkutulanın kendisiyle sözleşme yaptığı kişinin temsilcisi veya yardımcısı konumunda değildir. Üçüncü kişi iyiniyetli sözleşmenin diğer tarafından tamamen bağımsız bir şekilde hareket etmektedir⁵⁵. Üçüncü kişinin korkutulanın sözleşme yaptığı tarafla bir bağımlılığının bulunduğu durumlarda, diğer tarafın korkutması ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü kişinin sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen sözleşmeye ilişkin görüşmeler ile müzakerelerde yer alması durumunda, korkutulan ile üçüncü kişi arasında yakın işleme dayalı ilişki meydana gelmektedir. Bunun sonucunda da üçüncü kişi ile korkutulan arasında TMK m.2

⁴⁷ VON TUHR/PETER, Band I/2, s.317; OSER/SCHÖNENBERGER, OR Art.26, N. 15; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.440; OĞUZMAN/ÖZ, s.112, N. 344; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.166; ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.918.

⁴⁸ Doktrinde Gül ise, müspet zararın tazminine indirim yapılmaksızın karar verilmesinin yerinde olacağını belirtmektedir. Bkz. GÜL, s.255.

⁴⁹ Kimlerin üçüncü kişi korkutan olduğu hakkında kapsamlı bilgi için bkz. KÖROĞLU, s.162vd.

⁵⁰ SCHWARZ, s.325; SAYMEN/ELBİR, s.273,277; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.451; EREN, s.456, N. 1249; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.477, N. 13; CANSSEL/ÖZEL, s.177, N. 454; İNAN/YÜCEL, s.332; ANTALYA, s.406, N. 1769; AKYOL, s.287,325; AYAN, s.227; REİSOĞLU, Safa: Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Bası, İstanbul 2013, s.129; DOĞAN Murat/ŞAHAN, Gökhan/ATAMULU, İsmail: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2021, s.149.

⁵¹ BECKER, OR Art.28, N. 14, Art.29, N. 8; VON TUHR/PETER, Band I/2, s.323; ETTER, s.44-45; SAYMEN/ELBİR, s.273; VELİDEDEOĞLU/ÖZDEMİR, s.72, N. 6; FEYZİOĞLU, s.160; YILDIRIM, Hile, s.143; KURŞAT, Hile, s.44; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.36, N. 4,dpt.60; DEMİRBAŞ, s.41; KARAKOCALI, s.59; BGE 40 II 541; BGE 42 II 541; BGE 63 II 78.

⁵² KELLER/SCHMIED-SYZ, s.53; SCHWENZER, Basler Kommentar, OR Art.29, N. 13; TUNÇOMAĞ, s.377; EREN, s.456-457, N. 1250; OĞUZMAN/ÖZ, s.121, N. 374; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.478, N. 16; AKYOL, s.327; NOMER, s.109, N. 68.2; TERCİER/PİCHONNAZ/DEVELİOĞLU, s.256, N. 835; CANSSEL/ÖZEL, s.177, N. 455; ANTALYA, s.413, N. 1809; AYAN, s.227-228, 229; SARIGÖLLÜ, s.36; KURŞAT, Hile, s.129; KURŞAT, İrade Sakatlıkları, s.274; KURŞAT, İstanbul Şerhi, TBK m.39, N. 48; TİFTİK, s.412; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.175; ERGÜNE, Olumlu Zararın Tazmini, s.919,dpt.21; HELVACI, s.74; GEZDER, s.149,dpt.42; KARAKOCALI, s.130; GÜNDÜZ, s.78; GÜL, s.247; YAKIŞIK, s.293; DOĞAN/ŞAHAN/ATAMULU, s.149; FURRER/MÜLLER-CHEN/ÇETİNER, s.238, N. 623; GÜMÜŞ, s.361; ÜNLÜTEPE, s.117. REİSOĞLU, aldatma ile ilgili olarak sözleşmenin üçüncü kişinin aldatması sonucunda kurulduğu durumlarda, aldatılan kişinin uğramış olduğu zararları haksız fiile veya culpa in contrahendo sorumluluğuna göre aldatan üçüncü kişiden talep edebileceğini belirtmektedir. Bkz. REİSOĞLU, s.126-127.

⁵³ ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.175.

⁵⁴ KURŞAT, Hile, s.129; DEMİRBAŞ, s.132.

⁵⁵ ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.176.

temelinde güvene dayalı edim yükümlülüğünden bağımsız bir borç ilişkisi⁵⁶ ortaya çıkmaktadır⁵⁷. Edim yükümlülüğünden bağımsız borç ilişkisi uyarınca, birbirlerinin güvenliğini dikkate almalarına sebep olacak bir şekilde yakın ilişki içerisinde olan kişilerin, diğer tarafın kişi varlığı ile malvarlığı değerlerine zarar vermemek için her türlü özeni göstermesi gerekmektedir⁵⁸. Başka bir deyişle edim yükümlülüğünden bağımsız borç ilişkisi, taraflar açısından belirli bir edim yükümlülüğü içermemekte, sadece davranış yükümlülüğünden meydana gelmektedir. Söz konusu açıklamalar doğrultusunda, korkutulan yakın işleme dayalı ilişki içerisinde bulunduğu üçüncü kişinin korkutmasına bağlı olarak sözleşmeyi yapmak zorunda kalmışsa, onun korkutması sözleşmeye aykırılığa yol açar. Bu kapsamda korkutulan da artık culpa in contrahendo'ya göre üçüncü kişiden tazminat talep edebilme imkânına sahip olur⁵⁹. Mesela, evini satmak isteyen A, emlakçı B ile bu konuda görüşüp, müzakerede bulunurken, B'nin korkutma teşkil eden fiiline maruz kalmış ve evini C'ye çok düşük bir bedelle satmak zorunda kalmıştır. Bu tür durumlarda, A, B'yi culpa in contrahendo çerçevesinde sorumlu tutabilir⁶⁰.

Bu başlık ile ilgili son olarak belirtmemiz gerekir ki, üçüncü kişinin korkutma teşkil eden bir fiilde bulunduğunu sözleşmeye ilişkin müzakerelerin yapıldığı sırada diğer taraf biliyor veya bilmesi gerekiyor olabilir. Böyle durumlarda diğer taraf üçüncü kişinin korkutmasını bilmesine ve bilmesi gerekmesine rağmen korkutulan ile sözleşmeyi yaparsa, iyiniyetli olmadığı için culpa in contrahendo sorumluluğu çerçevesinde sorumluluğu ortaya çıkabilir ve korkutulana tazminat ödemekle yükümlü tutulabilir. Zira sözleşme müzakereleri sırasında üçüncü kişinin korkutmasını bilen veya bilmesi gereken diğer tarafın bu tutumu, her ne kadar TBK m.49 vd.na göre haksız fiil teşkil etmese de, sözleşme müzakereleri sırasında görüştüğü kişiyi her türlü zarardan uzak tutma şeklindeki davranış yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmektedir⁶¹. Nitekim tarafların bir sözleşme yapmak üzere görüşmelere başlayıp müzakerelerde buldukları sırada TMK m.2'ye göre aralarında bir güven ilişkisi kurulmaktadır. İşte bu ihtimalde, korkutulan üçüncü kişi korkutandan haksız fiile ilişkin TBK m.49 vd. hükümler çerçevesinde, üçüncü kişinin korkutmasını bilen veya bilmesi gereken sözleşmenin diğer tarafından ise culpa in contrahendo sorumluluğuna göre zararlarının tazmin edilmesini isteyebilir.

III. SONUÇ

TBK m.39/f.2'de korkutulana, korkutma sebebiyle sözleşmeyi iptal hakkının yanı sıra uğramış olduğu zararların tazmini imkânı da verilmiştir. Tazminat hakkı, hukuki niteliği itibariyle iptal hakkına bağlı olmayan, ondan bağımsız bir haktır.

Korkutma teşkil eden fiilin sözleşmenin diğer tarafınca veya onun temsilcileri ya da yardımcıları tarafından yapıldığı durumlarda, korkutulan zararlarının tazmin edilmesini haksız fiile ilişkin TBK m.49 vd. gereğince isteyebileceği gibi, culpa in contrahendo sorumluluğu çerçevesinde de talep edebilir.

Korkutulanın culpa in contrahendo sorumluluğuna göre zararlarının tazmini isteyebilmesi için fer'î bir korkutmanın bulunması gereklidir. Aslı korkutmanın bulunduğu durumlarda korkutulan gerçekte sözleşme yapma, dolayısıyla da sözleşme görüşmelerinde bulunma iradesine sahip olmadığı için korkutmanın culpa in contrahendo sorumluluğu söz konusu olmaz.

Korkutma teşkil eden fiil üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilir ve sözleşmenin diğer tarafının da bununla herhangi bir ilgisi bulunmaz ise üçüncü kişi korkutmanın tazminat sorumluluğunun dayanağını sadece haksız fiile ilişkin hükümler oluşturmaktadır. Korkutulan üçüncü kişi korkutandan culpa in contrahendo sorumluluğu çerçevesinde tazminat isteyemez.

İstisnai olarak üçüncü kişi ile korkutulan arasında yakın işleme dayalı bir ilişki durumu ortaya çıkıp, korkutulanın bunun etkisinde kaldığı durumlarda culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında tazminat istenmesi mümkündür. Zira bu gibi durumlarda üçüncü kişi korkutandan ile korkutulan arasında TMK m.2 temelinde güvene dayalı edim yükümlülüğünden bağımsız bir borç ilişkisi ortaya çıkar ve korkutulan üçüncü kişinin korkutmasına bağlı olarak sözleşme yapmaya mecbur kalırsa, onun culpa in contrahendo'ya göre tazminat talep edebilme imkânı söz konusu

⁵⁶ Edim yükümlülüğünden bağımsız borç ilişkisi hakkında kapsamlı bilgi için bkz. LARENZ, Karl: Lehrbuch des Schultrechts, Erster Band, Allgemeiner Teil, 14. Auflage, München 1987, s.104vd.

⁵⁷ LARENZ, s.106; AKÇAAL, s.62-63.

⁵⁸ LARENZ, s.106; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.110-111.

⁵⁹ SEROZAN, s.259, N. 3; KURŞAT, Hile, s.129-130; ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.176; KALKAN OĞUZTÜRK, s.254; KARAKOCALI, s.132.

⁶⁰ Aldatmayla ilgili olarak başka bir örnek için bkz. KURŞAT, Hile, s.130,dpt.646.

⁶¹ ERGÜNE, Olumsuz Zarar, s.174. Aksi görüş için bkz., KELLER/SCHÖBI, s.175.

olur. Üçüncü kişinin korkutma teşkil eden fiilini sözleşmeye ilişkin müzakerelerin yapıldığı sırada diğer tarafın bildiği veya bilmesinin gerektiği durumlarda, korkutulan ona karşı culpa in contrahendo sorumluluğuna gidebilir. Çünkü üçüncü kişinin korkutmasını bilen veya bilmesi gereken diğer taraf sözleşme müzakereleri sırasında korkutulanla aralarında TMK m.2 gereğince kurulmuş olan güven ilişkisini ihlal etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAAL, Mehmet: Sözleşme Sonrası Sorumluluk, 1. Baskı, Konya 2018.
- AKINCI, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, 12. Baskı, Konya 2021.
- AKYOL, Şener: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler I, İstanbul 1995.
- ANTALYA, O. Gökhan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt V/1, 1, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2019.
- ARMBRÜSTER, Christian: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 1, Allgemeiner Teil, §§ 1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG, 8. Auflage, München 2018.
- AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara 2016.
- BAYGIN, Cem: “Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukundaki Uygulaması”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1-2), 2000, s.345-377.
- BECKER, Hermann: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, 2. Auflage, Bern 1945.
- BERGER, Bernhard: Allgemeines Schuldrecht, 3. überarbeitete Auflage, Bern 2018.
- BİRSEN, Kemaleddin: Borçlar Hukuku Dersleri, Borçların Genel Hükümleri, 4. Bası, İstanbul 1967.
- BLUMER, Maja: Kurz Kommentar, Obligationenrecht, Art. 1-1186 OR, Basel 2014.
- BROX, Hans/WALKER, Wolf-Dietrich: Allgemeiner Teil des BGB, 42. neu bearbeitete Auflage, München 2018.
- BUCHER, Eugen: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Bern 1988.
- BUZ, Vedat: Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005.
- BUZ, Vedat: “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Değerlendirilmesi”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu, I. Cild, Ankara 2017, s.203-209.
- CANSEL, Erol/ÖZEL, Çağlar: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. Baskı, Ankara 2017.
- DASSER, Felix: Orell Füssli Kommentar, Schweizerisches Obligationenrecht, 3. Auflage, Zürich 2016.
- DEMİRBAŞ, Harun: Türk Borçlar Kanunu’nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.
- DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan: Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa In Contrahendo Sorumluluğu), Ankara 2009.
- DOĞAN, Murat/ŞAHAN, Gökhan/ATAMULU, İsmail: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2021.
- ERDOĞAN, İhsan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2017.
- ERGÜN, Ömer: “Menfi Zarar”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı, (80. Yıl Sempozyumu Tebliğleri), İstanbul 2018, s.127-151.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan: “Culpa In Contrahendo Sorumluluğunda Olumlu Zararın Tazmini”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s.909-926.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan: Olumsuz Zarar, İstanbul 2008.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019.
- ERZURUMLUOĞLU, Erzan: Borçların Genel Kuralları, Ankara 1983.
- ETTER, Josef: Die Furchterregung nach schweizerischem Obligationenrecht, Freiburg 1954.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. Bası, İstanbul 1976.
- FURRER, Andreas/MÜLLER-CHEN, Markus: Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Zürich 2018.
- FURRER, Andreas/MÜLLER-CHEN, Markus/ÇETİNER, Bilgehan: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 2021.
- GAUCH, Peter/SCHLUEP, Walter R./SCHMID, Jörg: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 10. Auflage, Zürich 2014.
- GEZDER, Ümit: Türk/İsviçre Hukukunda Culpa in contrahendo Sorumluluğu, İstanbul 2009.
- GONZENBACH, Rainer: Culpa in contrahendo im schweizerischen Vertragsrecht, Bern 1987.
- GOTTINI, Melanie/VON DER CRONE, Hans Caspar: “Aufklärungspflicht im Rahmen von Art. 28 OR”, SZW, (4), 2017, s.509-520.
- GÜL, İbrahim: İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik, Ankara 2020.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Ankara 2021.
- GÜNDÜZ, Şefika Deren: Olumlu Zarar, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul 2019.
- GÜNERGÖK, Özcan/KAYIHAN, Şaban: Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler, İstanbul 2020.

- HATEMİ, Hüseyin: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İkinci Cilt, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Gözden Geçirilip Genişletilmiş İkinci Bası, İstanbul 1998.
- HELVACI, İlhan: Turkish Contract Law, Cham 2017.
- HUGUENIN, Claire: Obligationenrecht - Allgemeiner und Besonderer Teil, 2. Auflage, Zürich 2014.
- İNAN, Ali Naim/YÜCEL, Özge: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014.
- JÄGGI, Peter: “Zum Begriff Der Vertraglichen Schadenersatzforderung”, Festgabe für Wilhelm Schönenberger, Freiburg 1968.
- KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu: Güven Sorumluluğu, İstanbul 2008.
- KARAKATSANES, Johannes: Die Widerrechtlichkeit in § 123 BGB, Berlin 1974.
- KARAKOCALI, Ahmet: Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus), Ankara 2016.
- KELLER, Max/SCHMIED-SYZ, Carole: Analyse Der Willensmängel, Basel/Frankfurt am Main 1995.
- KELLER, Max/SCHÖBI, Christian: Das Schweizerische Schuldrecht, Band I, Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, 3. Auflage, Basel/Frankfurt am Main 1988.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 21. Bası, Ankara 2017.
- KLAUSBERGER, Kurt: Die Willensmängel im schweizerischen Vertragsrecht, Zürich 1988.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 4. Basıdan 5. Tıpkı Bası, İstanbul 2010.
- KOLLER, Alfred: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Bern 2017.
- KÖHLER, Helmut: BGB Allgemeiner Teil, 42. Auflage, München 2018.
- KÖROĞLU, Emre: Türk Borçlar Hukukunda İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutma, İstanbul 2020.
- KURŞAT, Zekeriya: Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, İstanbul 2003.
- KURŞAT, Zekeriya: “İrade Sakatlıkları”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları I, İstanbul 2014, s.241-274.
- KURŞAT, Zekeriya: İstanbul Şerhi, Türk Borçlar Kanunu, Yürürlük Kanunu, Cilt - I, Genel Hükümler, İstanbul 2018.
- LARENZ, Karl: Lehrbuch des Schultrechts, Erster Band, Allgemeiner Teil, 14. Auflage, München 1987.
- LARENZ, Karl/WOLF, Manfred: Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 9. Auflage, München 2004
- LORENZ, Stephan: “Grundwissen-Zivilrecht: Willensmängel”, Juristische Schulung, 2012, s.490-493.
- MARTEN, Alfred: Borçlar Kanunu Şerhi, Umumi Nazariyeleri, Çev. Ahmet Cevdet, Ankara 1936.
- MARTENS, Sebastian: “Das Anfechtungsrecht bei einer Drohung durch Dritte”, Archiv für die civilistische Praxis, 207(3), 2007, s.371-398.
- NOMER, Halûk N.: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 18. Baskı, İstanbul 2021.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1, Güncellenip Genişletilmiş 17. Bası, İstanbul 2019.
- OSER, Hugo/SCHÖNENBERGER, Wilhelm: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (Zürcher Kommentar), Das Obligationenrecht, 2. Auflage, Zürich 1929.
- ÖZ, Turgut: “Sözleşmelerin Kurulması ve Geçerliliği”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, Makaleler-Tebliğler, İstanbul 2012, s.17-25.
- REİSOĞLU, Safa: Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Bası, İstanbul 2013.
- RUMPF, Christian: “Borçlar Hukuku Sorunlarından: Culpa In Contrahendo Müesseseye Mukayeseli Genel Bir Bakış”, İsviçre Borçlar Kanunu ve Borçlar Kanunu’nun Alınışının 80. Yılı Sempozyumu, 28 Nisan 2006, İstanbul 2007, s.161-185.
- SARIGÖLLÜ, Ersin: “İrade Sakatlıklarının Sonuçları”, Adalet Dergisi, (1), 1987, s.23-38.
- SAYMEN, Ferit H./ELBİR, Halid K.: Türk Borçlar Hukuku I, Umumi Hükümler, Birinci Cilt, İstanbul 1958.
- SAYMEN, Ferit H./KÖPRÜLÜ, Bülent: Medeni Hukuk Dersleri, Cilt II, Borçlar Hukuku, İstanbul 1965.
- SCHMIDLIN, Bruno: Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Mangel des Vertragabschlusses, Art. 23-31 OR, 2. Auflage, Bern 2013.
- SCHÖNENBERGER, Wilhelm/JÄGGI, Peter: Obligationenrecht, Teilband VIa, Dritte Auflage, Zürich 1973.
- SCHWARZ, Andreas B.: Borçlar Hukuku Dersleri, I. Cilt, Çev. Bülent Davran, İstanbul 1948.
- SCHWENZER, Ingeborg: Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529, 6. Auflage, Basel 2015.
- SCHWENZER, Ingeborg: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 7. Auflage, Bern 2016.
- SEROZAN, Rona: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Üçüncü Cilt, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. Baskı, İstanbul 2016.
- TEKİNAY, Selâhattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Halûk/ALTOP, Atillâ: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 1993.
- TERCIER, Pierre/PICHONNAZ, Pascal/DEVELİOĞLU, H. Murat: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul 2016.
- TİFTİK, Mustafa: “Borç Sözleşmelerinin İrade Sakatlığı Sebebiyle İptalinde Uğranılan Zararların Tazmini”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(3-4), 2006, s.397-417.
- VON TUHR, Andreas/PETER, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Erster Band, Erste Lieferung, 3. Auflage, Zürich 1974.
- VON TUHR, Andreas/PETER, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Erster Band mit den Registern zu beiden Banden, 3. Auflage, Zürich 1979.

- TUNÇOMAĞ, Kenan: Türk Borçlar Hukuku, I. Cilt, Genel Hükümler, Altıncı Bası, İstanbul 1976.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet/ÖZDEMİR, Refet: Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel), Ankara 1987.
- TURAN BAŞARA, Gamze/BAŞARA, İzzet: “Borçlar Kanunu Tasarısında İrade Sakatlıkları”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt I, Ankara 2010, s.335-351.
- ÜNLÜTEPE, Mustafa: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2021.
- YAKIŞIK, Müşerref: “İrade Sakatlığına Bağlı Olarak Tazminat Talebi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (10), 2012, s.277-298.
- YALMAN, Süleyman: Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 2006.
- YILDIRIM, Mustafa Fadil: Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Nobel Yayıncılık, Ankara 2002.
- YILDIRIM, Mustafa Fadil: “Borçlar Kanunu Tasarısında İrade Sakatlığı Halleri”, Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009.
- YILDIRIM, Mustafa Fadil/BAŞPINAR, Veysel: “Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayrımı”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s.1093-1128.